

Raznolikost uporabe pridjeva u pisanome diskursu učenika mlađe školske dobi

Vresk, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:577352>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported/Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Marija Vresk

**RAZNOLIKOST UPORABE PRIDJEVA
U PISANOME DISKURSU UČENIKA
MLAĐE ŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Marija Vresk

**RAZNOLIKOST UPORABE PRIDJEVA
U PISANOME DISKURSU UČENIKA
MLAĐE ŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ:

SAŽETAK.....	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. O USVAJANJU I UČENJU JEZIKA	2
2. 1. <i>Usvajanje vrsta riječi</i>	5
3. O PRIDJEVIMA	8
3.1. <i>Pridjevi u nastavi hrvatskoga jezika</i>	9
4. O JEZIČNIM DJELATNOSTIMA	12
4. 1. <i>Pisanje</i>	13
4. 2. <i>O poučavanju pisanja</i>	14
5. ISTRAŽIVANJE.....	16
5. 1. <i>Opis uzorka</i>	16
5. 2. <i>Cilj, problemi i hipoteze istraživanja</i>	17
5. 3. <i>Instrument istraživanja</i>	17
5. 4. <i>Rezultati</i>	18
6. RASPRAVA I ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA.....	28
PRILOZI	30
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	31

SAŽETAK

Nastava hrvatskoga jezika veoma je složen i opširan proces čija je temeljna zadaća osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju i izražavanje na hrvatskome standardnom jeziku. Budući da je pisanje jedna od najzahtjevnijih jezičnih djelatnosti koju je potrebno savladati kako bi se mogli proizvesti stvaralački tekstovi, dobar dio u nastavi jezičnoga izražavanja posvećen je upravo uvježbavanju te vještine. U ovome se radu na temelju pisanog opisivanja fotografije željela ispitati raznolikost uporabe pridjeva učenika trećih razreda osnovne škole. Na početku rada nalazi se teorijski okvir o usvajanju i učenju jezika, s naglaskom na usvajanje vrsta riječi. Nakon teorijskog dijela slijedi istraživački dio u kojem dobiveni rezultati pokazuju da učenici kod opisivanja fotografije koriste svega 7,84 % pridjeva u odnosu na druge vrste riječi. Na prvom se mjestu nalaze imenice, zatim glagoli, zamjenice, prijedlozi, slijede pridjevi, veznici, brojevi te na kraju čestice.

Ključne riječi: *pisanje, opisivanje, fotografija, pridjevi, učenici mlađe školske dobi*

SUMMARY

Teaching Croatian language is a complex process whose main objective is to give students the ability to communicate and express themselves using the standard Croatian language. Since writing is one of the most demanding skills of any language that needs to be mastered in order to produce written texts, a great time is spent on mastering the skill. This paper tried to assess the use of adjectives by third grade students in Croatia through analysis of their written descriptions of a given photography. The beginning of the paper is dedicated to language learning theory, with more attention added to acquiring the parts of speech. The theoretical section is followed by the research section in which the results show that the students used only 7,84% of adjectives in comparison to other parts of speech. In first place come nouns, after them verbs, pronouns, adverbs, adjectives, conjunctions, numbers, and finally particles.

Key words: writing, describing, photography, adjectives, third grade students in Croatia

1. UVOD

Usvajanje i učenje jezika ključan je proces u sporazumijevanju koji se ostvaruje kroz govor. Govorni razvoj započinje neverbalnom komunikacijom prije djetetove izgovorene prve riječi. Većina djece će do svoje četvrte godine života usvojiti osnove materinskoga jezika te će se proces usvajanja jezika nastaviti do jedanaeste ili dvanaeste godine života, a na njega se nadograđuje proces učenja jezika koji traje sve do kraja života (Aladrović Slovaček, 2019). Kod proučavanja dječjeg rječnika u ranojezičnome razvoju, velikim brojem istraživanja utvrđeno je da su najzastupljenije vrste riječi imenice i glagoli, a zatim sve ostale vrste riječi. Kako su predmet ovog istraživanja pridjevi, važno je reći da u osnovnoškolskom obrazovanju prema Nastavnom planu i programu (2006) poučavanje pridjeva u lingvističkome smislu počinje u trećem razredu, ali se oni koriste i prije s obzirom na to da je u nastavi jezičnog izražavanja prisutno opisivanje.

Tema ovoga rada je *Raznolikost uporabe pridjeva u pisanome diskursu učenika mlade školske dobi*, a cilj rada je istražiti učestalost i raznolikost uporabe pridjeva u opisivanju fotografije učenika trećih razreda osnovne škole. U skladu s tim ciljem bit će i navedeni rezultati dodatnih ciljeva koji se odnose na učestalost uporabe drugih vrsta riječi u opisivanju, ali i uporabu sveze riječi.

Rad se može podijeliti na dva dijela. U prvom dijelu nalazi se teorijski pregled o usvajanju i učenju jezika općenito, s naglaskom na usvajanje vrsta riječi. Zatim se govori o pridjevima u nastavi hrvatskoga jezika te njihovoj ulozi kod jezične djelatnosti pisanja budući da je potrebno koristiti pridjeve kako bi se proizveli opisivački tekstovi. Drugi dio rada odnosi se na istraživački dio u kojem su prikazani dobiveni rezultati na temelju opisivanja fotografije učenika trećih razreda osnovne škole s pripadajućim ciljevima, problemima te hipotezama istraživanja. Rad završava raspravom i zaključkom čime se sjedinjuje teorijski i istraživački dio rada.

2. O USVAJANJU I UČENJU JEZIKA

Jezik, kao jedan od najvažnijih obilježja ljudske vrste, razlikuje se od govora. Prema Pavličević-Franić (2005), jezik je društvena tvorevina i zajednički je svim pripadnicima iste jezične zajednice, dok je govor individualna tvorevina svakog pojedinca. Jezična djelatnost je jedna od najraširenijih čovjekovih djelatnosti te je samim time i jezična aktivnost važna karakteristika ljudskoga djelovanja. Način na koji će pojedinac koristiti jezik u govoru ovisi o mnogim lingvističkim, psihičkim, socijalnim, kognitivnim i genetskim čimbenicima. Jezik omogućuje realizaciju govora u zvučnoj formi. „Stoga jezik možemo u užem smislu definirati kao apstraktan sustav znakova i pravila po kojima se ti znakovi kombiniraju u svrhu sporazumijevanja, odnosno prijenosa obavijesti“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 14).

Međusobna povezanost jezika i govora utječe i na vezu s mišljenjem. U knjizi *Komunikacijom do gramatike*, autorica Dunja Pavličević-Franić (2005) objašnjava tijek misaonog procesa pomoću shematskog prikaza kojim se želi naglasiti tvrdnja da se proučavanje procesa ljudske komunikacije ne može odvojiti od proučavanja mišljenja. Drugim riječima, većinu svojih misaonih djelatnosti čovjek će ostvariti kroz govor.

Mnogi su znanstvenici proučavali utjecaj govora na kognitivni razvoj te kako on utječe na usvajanje i učenje jezika. Na temelju svojih istraživanja razvili su nekoliko teorija koje se mogu podijeliti na: iskustvene (empirističke), urođene (nativističke) i spoznajne (kognitivne) (Kovačević, 1996, prema Aladrović Slovaček, 2019).

Bihevioristička teorija, čiji je najznačajniji predstavnik Burrhus Frederic Skinner, pripada empirističkim teorijama prema kojoj predstavnici te teorije usvajanje jezika smatraju naučenim ponašanjem uz uvjetovanje stvaranja asocijativnih podražaja i odgovora (Aladrović Slovaček, 2019).

Nasuprot toj teoriji, nativistička teorija te njezini predstavnici, a čiji je najznačajniji predstavnik Noam Chomsky, smatraju da je usvajanje jezika ujedno i usvajanje gramatike jer se djeca rađaju s već urođenim jezičnim mogućnostima i općim znanjem u obliku koji ima ljudski jezik (Vilke, 1991, prema Aladrović Slovaček, 2019). Jelaska (2007) ističe da će gotovo sva djeca usvojiti materinski jezik upravo zbog te karakteristike bez obzira na sve međusobne razlike i razlike u jezicima kojima su

izložena ako će biti izložena jeziku okoline koji će poticati njihove umne gramatike. Nasuprot teoriji nativizma, teorija konekcionizma polazi od toga da se usvajanje jezika ne može objasniti urođenim mehanizmom specifičnim za jezik, nego općim spoznajnim sposobnostima djeteta (Aladrović Slovaček, 2019).

Teoretičari funkcionalističkih teorija pak smatraju da ne postoji univerzalna gramatika, nego samo proces jezičnog usvajanja prema kojemu dijete stvara apstraktne kategorije i sheme na temelju konkretnih stvari koje je naučilo, s time da u ranome razvoju dijete nema apstraktne kategorije i sheme koje ima odrasli govornik. Prema teoretičarima funkcionalizma djeca usvajaju jezik pomoću dva kognitivna procesa: procjene namjera i pronalasku odgovora (Aladrović Slovaček, 2019).

Predstavnici kognitivističke teorije, a čiji je najznačajniji predstavnik Jean Piaget, smatraju da kao što spoznaja omogućuje učenje općenito, tako utječe i na učenje jezika. U tom slučaju razvijeno mišljenje nužan je preduvjet za uspješan jezični razvoj (Pavličević-Franić, 2005).

Svaka od tih navedenih znanstvenih teorija nailazi na nedostatke, no važno je naglasiti da sve navedene teorije imaju djelomično ispravne teze, ali ne pojedinačno, već sve zajedno. „Usvajanje jezika složen je proces i valja mu pristupiti multidisciplinarno, uvažavajući sastavnice suprotstavljenih teorija“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 41). Tijekom usvajanja jezika, dijete mora ovladati svim njegovim razinama: značenjskom, gramatičkom i uporabnom (Jelaska, 2007; Pavličević-Franić, 2008, prema Aladrović Slovaček, 2019). Značenjska razina odnosi se na leksičku (značenje i uporaba različitih riječi) i semantičku (značenje rečenica, sinonima, antonima i gramatičkih kategorija, gramatička razina na fonološku (razlikovni glasovi i njihove inačice, naglasci, slogovna struktura), morfološku (sklonidba, sprezanje, vrste riječi, morfemi, tvorba riječi) i sintaktičku (sintagme, surečenice, rečenice, sročnost), dok se uporabna razina odnosi na pragmatičku (komunikacijska uloga jezika) i društveno-jezičnu razinu (pravila ponašanja, izrazi pozdravljanja, uporaba stila i idioma).

Kako bi se čovjek mogao sporazumjeti, treba usvojiti govor kojim istovremeno usvaja i apstraktan simbolički sustav, tj. jezik. Govorni razvoj započinje i prije nego što dijete izgovori prvu riječ. Neverbalnom komunikacijom (plač, smijeh ili motorička aktivnost), koja se javlja već od šestoga do osmoga tjedna života, dijete oponaša govor odraslih članova zajednice u kojoj živi. Proces sazrijevanja se, kako navodi Pavličević Franić (2005), prema tome može podijeliti u dva razdoblja.

Prvo razdoblje je predjezično ili predlingvističko razdoblje koje obuhvaća godinu dana od trenutka djetetova rođenja. To je razdoblje koje je obilježeno spontanom glasanjem, a zatim i artikulacijom glasova koje su svojstvene jezičnom sustavu materinskog jezika. Ono započinje prvim krikom novorođenčeta, a sastoji se od četiri razdoblja u trajanju od nekoliko mjeseci koja su podijeljena s obzirom na način glasanja. Predgovorno ili perlokutinarno (od rođenja do 2. mjeseca) razdoblje obilježeno je primarnim refleksnim glasanjem koje je velikim dijelom sastavljeno od plača; razdoblje komunikativnog glasanja (od 2. do 5. mjeseca) obilježeno je gukanjem ili smijehom; razdoblje vokalizacije (od 5. do 8. mjeseca) obilježeno je razvojem vokalskog sustava, vokalnim igrama i ponavljanjem artikuliranih odsječaka; razdoblje brbljanja (od 8. do 12. mjeseca) obilježeno je slogovnim glasanjem u kojemu dijete kombinira samoglasnike i suglasnike na način da ih ponavlja nekoliko puta u interakciji sa sugovornikom ili igračkom.

Drugo razdoblje procesa sazrijevanja je jezično ili lingvističko razdoblje koje vremenski obuhvaća prve tri i pol godine djetetovog života. To je razdoblje obilježeno usvajanjem prvih jezičnih elemenata, a to su intonacija i ritam materinskog jezika, ali je i obilježeno javljanjem prvih pravih riječi. Dijete će u ovom razdoblju najprije ovladati fonemskim sustavom materinskog jezika, zatim u razdoblju od 12. do 18. mjeseca slijedi spajanje artikuliranih glasova u riječi. Na početku su to jednosložne ili dvosložne riječi koje u početku lingvističkog razdoblja imaju ulogu rečenice. U razdoblju od 18. do 24. mjeseca usvajaju se vrste riječi, i to najprije imenice i glagoli, potom pridjevi, a kasnije i zamjenice, brojevi (ali ne u matematičkom smislu), te neki prilozi. Prosječno će dijete u dobi od 1,5 godine života upotrebljavati stotinjak riječi u komunikaciji, s dvije godine se taj broj povećava za tristotinjak riječi, u trećoj godini dijete upotrebljava oko tisuću riječi, da bi u četvrtoj godini djetetov rječnik sadržavao četiri tisuće riječi. Usporedno s leksičkim razvojem, odnosno razvojem rječnika, odvija se i usvajanje gramatičkog sustava materinskog jezika, što znači ovladavanje tvorbenim pravilima, morfološkim promjenama riječi te sintaktičkim strukturama rečenice. Većina djece će do četvrte godine života usvojiti osnove materinskoga jezika (Pavličević-Franić, 2005). Proces usvajanja jezika nastavlja se i traje sve do jedanaeste ili dvanaeste godine kada bi trebala biti dovršena jezična automatizacija, odnosno kada je dijete nesvjesno ovladalo morfološkim i sintaktičkim obilježjima (Jelaska, 2007, prema Aladrović Slovaček, 2019).

Na proces usvajanja jezika nadograđuje se proces učenja jezika te se ta dva procesa međusobno isprepliću sve do završetka konkretne razvojne faze (6. razred) prema Piagetu (1977). Ulaskom u fazu apstraktnih operacija dijete nastavlja učiti jezik, a taj se proces nastavlja institucionalno i izvaninstitucionalno do kraja života (Aladrović Slovaček, 2019).

Aladrović Slovaček (2019) ističe da M. A. K. Halliday (2003) u knjizi *O jeziku i lingvistici* navodi tri načina učenja jezika: učenje jezika, učenje jezikom i učenje o jeziku. Učenje jezika odnosi se na proces koji započinje djetetovim rođenjem kroz izmjenu znakova s drugim ljudskim bićima. Učenje jezikom odnosi se na uporabu jezika kako bi pojedinac izgladio slike o svijetu u kojemu živi, što znači da svi oni koji okružuju dijete ostavljaju trag na njegovo učenje jezika. Učenje o jeziku odnosi se na djetetovu kulturu u kojoj je rođeno jer dijete uči i znakove u procesu učenja govora.

U isto vrijeme proces jezičnoga usvajanja stalan je proces učenja, onaj koji počne od djetetova rođenja, novorođenačko doba, djetinjstvo i vrijeme adolescencije pa i zrelost, odnosno proces usvajanja i proces učenja jezika u jednom se svom dijelu preklapaju, a nakon ulaska u fazu apstraktnih misaonih operacija dijete nastavlja učiti jezik na novoj razini, i to se učenje nikada više ne završava.
(Aladrović Slovaček, 2019, str. 69)

U ranojezičnome razdoblju, usvajanje jezika gotovo je nemoguće promatrati bez da se spomene usvajanje jezičnog znaka, s obzirom na to da je jezik sustav znakova. Mnogi autori promišljali su pojam jezičnog znaka. Kako navodi Aladrović Slovaček (2019), najčešće se jezični znak izjednačuje s riječi, a njegova struktura je dvodijelna te se sastoji od izraza i sadržaja, što je u skladu s teorijom Ferdinanda de Saussurea. Pavličević-Franić (2005) smatra da bi se dvodijelna struktura jezičnoga znaka u ranojezičnome razvoju trebala proširiti na trodijelnu tako da se planu izraza i sadržaja pridruži i plan uporabe, zajedno s privremenim sastavnicama jezičnoga znaka koje ovise o fonetičko-fonološkome razvojnome stupnju, kognitivnome i emocionalnome razvoju, potrebama komunikacijskoga procesa te potpunosti individualnoga djetetova leksičkoga korpusa.

2. 1. Usvajanje vrsta riječi

S obzirom na složenost morfologije hrvatskog jezika koja uključuje sklonidbu, sprezanje, komparaciju, vrste riječi, morfeme i tvorbu riječi, morfološki se razvoj može podijeliti na tri stupnjeva: usvajanje pojedinačnih riječi, preopćavanje pravila (preširoka uporaba pravila) i ovladavanje iznimkama od općih pravila (Jelaska, 2005,

prema Aladrović Slovaček, 2019). Ovladati morfologijom ujedno je i najzahtjevniji zadatak, kako za djecu koja usvajaju hrvatski jezik kao materinski, tako i za one koji ga uče kao nematerinski jezik (Aladrović Slovaček, 2019).

Visinko (2010) ističe da na bogaćenje djetetovog rječnika utječu genetička predispozicija, spol, redoslijed rođenja, te socioekonomski status okruženja djeteta. Uz rječnik se može pridružiti i stil kao način izražavanja koji se očituje izborom riječi i uspostavljanjem njihovih suodnosa. Kada se govori o stilu, moguća su dva koja dijete koristi, a to su referencijalni i ekspresivni stil. Ona djeca koja pokazuju referencijalni stil izgovaraju velik broj imenica (pogotovo imena predmeta) te jezik koriste kako bi imenovala stvari. Ona djeca koja pokazuju ekspresivni stil koriste veću mješavinu vrsta riječi te jezik koriste kao pragmatično sredstvo za izražavanje potreba i za socijalne interakcije (Vasta i suradnici, 1998, prema Visinko, 2010). Referencijalni stil karakterističan je za djevojčice jer roditelji obično s kćerima govore više nego sa sinovima, a da pritom koriste složeniji govor i bolje artikuliraju. Za dječake je karakterističan ekspresivni stil (Cherry i Lewis, 1978, Gurman Bard i Anderson, 1983, prema Visinko, 2010). Vrsta aktivnosti kojom se djeca bave također može utjecati na vrstu govora kojim se roditelji obraćaju djeci. Tako će igranje lutkama potaknuti češću uporabu imenica, dok će igranje autićima dovesti do smanjene uporabe roditeljevog govora općenito (O'Brien i Nagle, 1987, prema Visinko, 2010). Razlike u govoru mogu nastati i zbog redoslijeda rođenja. Naime, roditelji više razgovaraju s prvorodenom djecom te su više posvećeni njihovom jezičnom razvoju u odnosu na djecu koja su rođena kasnije. Socioekonomski položaj roditelja također može ukazivati na razlike u govoru. Roditelji srednjega i višega sloja više brinu o jezičnome razvoju svoje djece te njihov govor uključuje bolje uzorke i više sredstava za učenje jezika nego što je to slučaj s roditeljima nižeg sloja (Hart i Risley, 1992, prema Visinko, 2010).

Tijekom prve godine života kada se pojavljuju prve riječi, imenice su najčešća vrsta riječi koju dijete koristi, a uz njih su još prisutni i glagoli, pokazne zamjenice i opisni pridjevi. U drugoj godini će dijete koristiti imenice i glagole, ali bez prijedloga i veznika, te neće biti prisutno slaganje u rodu, broju i padežu (Starč i suradnici, 2004).

Autorica Aladrović Slovaček (2019) navodi istraživanja koja su se bavila usvajanjem pojedinih vrsta riječi hrvatskoga jezika u ranome jezičnome diskursu. Prema rezultatima tih istraživanja pokazalo se da djeca kod izražavanja najčešće koriste glagole, koji se u odnosu na imenice javljaju više puta i u više različitih oblika.

Kada se govori o oblicima, djeca na početku koriste glagole u trećem licu jednine zbog toga što im je taj oblik perceptivno najdostupniji, a kasnije kada dijete počinje govoriti o sebi u prvome licu, taj oblik preuzima prednost (Kovačević, 1996, prema Aladrović Slovaček 2019).

Što se tiče samog tijeka usvajanja vrsta riječi, prema kategorijalnoj analizi vrsta riječi koju su proveli Stančić i Ljubešić (1994), imenice zauzimaju najveći udio u dječjem leksikonu u dobi od dvije godine, a s porastom kronološke dobi taj se udio smanjuje zbog javljanja drugih vrsta riječi te učestalosti njihove uporabe, što pokazuje da se razvija djetetovo mišljenje.

Prema kategorijalnoj analizi dječjeg rječnika u djece školske dobi (od drugog do osmog razreda) koju je napravila W. Knaflič (1972), utvrđeno je da se seoska i gradska djeca razlikuju po uporabi broja riječi korištenih za opis slika. Utvrđeno je i da se u govoru pri opisivanju slika najčešće javljaju imenice, zatim glagoli, zamjenice, te ostale vrste riječi. Velik broj istraživanja potvrđuje da su imenice i glagoli najzastupljenije vrste riječi u dječjim iskazima, a zatim slijede pridjevi, prilozi, zamjenice pa brojevi ili zamjenice, veznici, prilozi, a pred kraj pridjevi i brojevi.

Kuvač i Cvikić (2002) provele su istraživanje o utjecaju pjesama, priča i razbrajalica na pojavu pridjeva u ranojezičnome razvoju djece do šeste godine života s obzirom na to da dijete ne uči jezik samo u govornoj interakciji. Rezultati istraživanja pokazuju da djeca koriste pridjeve jer su ih čula i zapamtila, iako njihovo značenje u potpunosti ne razumiju. Djeca će prvo usvojiti obilježje veličine te će često upotrebljavati pridjeve u kontekstu koji su čula u pričama, pjesmama i razbrajalicama. Pridjeve najviše koriste u predikatnoj nego u atributnoj ulozi te je česta uporaba pridjeva bez imenica čime se služe kako bi imenovala predmet. Prema tome, djeca usvajaju morfologiju materinskog jezika, ali njome potpuno ovladavaju tek oko dvanaeste godine života kada dolazi do automatizacije jezičnog znanja (Jelaska, 2007, prema Aladrović Slovaček, 2019).

3. O PRIDJEVIMA

Promatrajući bića, stvari i pojave, čovjek zapaža i njihove različite osobine (boje, dimenzije, oblike, građu, pripadnost, različne odlike i nedostatke). Kod izražavanja tih osobina čovjek se služi pridjevima koji su u uskoj vezi s imenicama (Težak i Babić, 2009). „Pridjevi su riječi koje pobliže označuju imenice, izražavajući različite osobine bića, stvari i pojmova, te se sklanjaju, obilježavaju rod i broj, a opisni se mogu i stupnjevati (Težak i Babić, 2009, str. 115).

Težak i Babić (2009) navode dvije osnovne vrste pridjeva: opisne (kvalitativne) i odnosne (relacijske). Opisnim pridjevima označuju se različita tvarna (materijalna, prirodna i fizička) i netvarna (misaona, duhovna, psihička) svojstva predmeta: optička, akustička, kinetička, kalorička, kemijska, intelektualna, emocionalna, etička, estetska, logička i dr. Odnosni pridjevi izriču svojstva koja predmet (biće, pojava) ima u odnosu na neki drugi predmet, a najčešće označuju: podrijetlo i pripadnost, prostor, vrijeme. Mogu označavati i svojstvo ili kvalitetu, ali u prenesenom značenju, te su tada kvalitativni po značenju.

Barić i suradnici (1997) pridjeve po značenju dijele još i na opisne, gradivne i posvojne. Opisni (kvalitativni) pridjevi izriču osobine te odgovaraju na pitanje kakvo je što. Gradivni (materijalni) pridjevi izriču tvarnost te odgovaraju na pitanje od čega je što napravljeno. Posvojni (posesivni) pridjevi izriču pripadanje ili kakvu drugačiju povezanost onoga što znače imenice uz koje stoje s onim što znače riječi od kojih su izvedeni. Odgovaraju na pitanje čije je što.

Svaki pridjev može imati sva tri roda (muški, ženski ili srednji) i oba broja (jednina i množina). Rod i broj pridjeva ovise o rodu i broju imenice koju pridjev pobliže označuje (Težak i Babić, 2009).

Pridjevi mogu biti u određenom i neodređenom obliku. „Neodređenim pridjevom se predmet kvalificira, utvrđuje se kakav je. Određenim pridjevom se predmet identificira, utvrđuje se koji je“ (Težak i Babić, 2009, str. 117).

Čovjek je, promatrajući svijet oko sebe, otkrio da različite stvari ponekad imaju istu osobinu, ali ne u jednakoj mjeri (Težak i Babić, 2009).

Istu osobinu mogu neki predmeti imati u većoj ili manjoj mjeri nego drugi, oni se mogu razlikovati npr. po tvrdoći, mekoći, visini, širini, dubini, brzini, toplini i sl. Taj se različit stupanj vidi i spoznaje kada se usporede bar dva predmeta. Za izražavanje toga relativnog odnosa pridjevi imaju posebne oblike. To uspoređivanje naziva se stupnjevanje ili

komparacija. Kompariraju se u pravilu samo opisni pridjevi, a ostali ako su u prenesenom značenju. (Barić i suradnici, 1997, str. 181)

U komparaciji ili stupnjevanju razlikuju se tri stupnja: prvi stupanj ili pozitiv, drugi stupanj ili komparativ, treći stupanj ili superlativ. Prvi stupanj je oblik koji iskazuje samo o kojoj osobini je riječ. Drugi stupanj je oblik koji izriče da neki predmet ima koju osobinu u većoj mjeri. Treći stupanj je oblik koji izriče da neki predmet po kojoj osobini nadmašuje sve ostale predmete (Barić i suradnici, 1997).

3.1. *Pridjevi u nastavi hrvatskoga jezika*

Budući da je Hrvatski jezik najopsežniji predmet osnovnoškolskog obrazovanja, a ujedno i važan za učenje i poučavanje u svim ostalim školskim predmetima, osnovni cilj nastave hrvatskoga jezika je osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja će im omogućiti ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključiti ih u cjeloživotno obrazovanje. Nastavni predmet Hrvatski jezik sastoji se od četiri nastavna ili predmetna područja: hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje i medijska kultura (HNOS, 2006).

Prema Nacionalnom kurikulumu (2019), osposobljenost za komunikaciju i izražavanje na hrvatskome standardnom jeziku polazište je za učenje svih drugih nastavnih predmeta pa se predmet Hrvatski jezik poučava na svim odgojno-obrazovnim razinama. Učenici će tijekom učenja hrvatskoga jezika ovladavati komunikacijskom jezičnom kompetencijom povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik, ali će i stjeći osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturalne pismenosti, što je jedan od preduvjeta osobnog razvoja, uspješnog školovanja, cjeloživotnog učenja te kritičkog odnosa prema nizu pojava u društvenome i poslovnom životu. Predmet Hrvatski jezik organiziran je u tri predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji.

Svrha je učenja i poučavanja nastavnog predmeta Hrvatski jezik osposobljavanje učenika za jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom, usvajanje znanja o jeziku kao sustavu, slobodno izražavanje misli, osjećaja i stavova te spoznavanje vlastitoga, narodnog i nacionalnog jezično-kulturnog identiteta. (Nacionalni kurikulum, 2019, para. 10)

Ovladati komunikacijskom jezičnom kompetencijom jedan je od najvažnijih aspekata učenja hrvatskoga jezika, stoga bi valjalo objasniti što se pod time misli. U jezik je pojam kompetencije uveo Noam Chomsky, a objašnjava ju kao fluentno znanje gramatike koje posjeduje izvorni govornik nekog jezika, a odnosi se na činjenicu jesu li pretpostavljene rečenice dio njegovog jezika (Chomsky, 1996, 1989, prema Aladrović Slovaček, 2019). „Chomsky razlikuje sposobnost (engl. *competence*) izvornog govornika kao nesvjesno urođeno znanje jezika od izvedbe (engl. *performance*), stvarne uporabe jezika u konkretnoj situaciji“ (Aladrović Slovaček, 2019, str. 73). Važno je spomenuti da mnogi autori razlikuju komunikacijsku kompetenciju ili sposobnost od jezične sposobnosti. Prema Pavličević Franić (2005), Chomsky (1966) pod pojmom kompetencija označava samo lingvističku kompetenciju, odnosno poznavanje gramatike, te ju razlikuje od govora, tj. izvedbe. S druge pak strane, Dell Hymess (1984) pod pojmom komunikacijska kompetencija podrazumijeva stupanj usvojenosti jezika, mogućnost njegove diskurzalne primjene u jezičnoj praksi i sposobnost govornika da od više jezičnih sustava u određenoj komunikacijskoj situaciji odabere najprimjereniji. Prema Europskom referentnom okviru za jezike (2005), komunikacijska jezična kompetencija sastoji se od sljedećih sastavnica: lingvističke, sociolingvističke, diskurzivne i pragmatične.

Bez obzira na to kako se pojam kompetencije shvaćao, Pavličević-Franić navodi:

Institucionalna pouka standardnoga hrvatskoga jezika u ranoj razvojnoj dobi morala bi ustrojem, sadržajima, metodama i oblicima rada ponajprije težiti *komunikacijskoj osposobljenosti na razini funkcionalne jezične primjene* (komunikacijska kompetencija), a tek potom i nešto kasnije postupno uvoditi *lingvističko znanje na razini gramatičke normativnosti* (lingvistička kompetencija). (Pavličević-Franić, 2005, str. 81)

Zanimljivo je istaknuti da istraživanja pokazuju da iako je hrvatski jezik u osnovnoj školi zastupljen velikim brojem sati, to ne rezultira nužno boljom sposobnošću izražavanja, sporazumijevanja, govorenja i pisanja na materinskome jeziku. Ako se učenje jezika temelji na teorijskome znanju, bez stvarne funkcionalne primjene, pogotovo u ranojezičnome razdoblju, učenje standardnoga hrvatskog jezika neće rezultirati uspješnijom komunikacijom i bogatijim rječnikom (Pavličević-Franić, 2005). Prema tome, važno je znati „koju ćemo kompetenciju poticati više, u kojoj razvojnoj dobi i kako“ (Aladrović Slovaček, 2019, str. 82).

Pridjevi se u nastavi hrvatskoga jezika u lingvističkome smislu poučavaju od trećeg razreda osnovne škole, iako se već u drugom razredu u nastavnom području jezičnog izražavanja opisuje (predmet, lik, cvijet...), a za što je najvećim dijelom

potrebno koristiti pridjeve, i to uglavnom opisne pridjeve. U trećem se razredu pod temom u području jezičnog izražavanja nalazi stvaralačko pisanje (oblikovanje kraćega sastavka) pri čemu je obrazovno postignuće oblikovati i pisati sastavak uz poticaj i bez njega (HNOS, 2006). U nastavnom području jezika (u trećem razredu) obrazovno postignuće je „razlikovati pridjeve kao riječi koje opisuju imenicu i odgovaraju na pitanje – kakvo je što, čije je što“ (HNOS, 2006, str. 30). U četvrtom se razredu pod temom jezičnog izražavanja nalazi opisivanje (stvaran opis, slikovit opis) pri čemu bi učenici trebali razlikovati stvaran i slikovit opis te opisivati (usmeno i pismeno) prema planu, dok se pod temom u nastavnom području jezika nalaze pridjevi uz obrazovno postignuće „razlikovati pridjeve kao vrstu riječi; međusobno razlikovati opisne i posvojne pridjeve“ (HNOS, 2006, str. 32). Dakle, da bi učenici mogli proizvesti opisivačke tekstove „valja razvijati misao o važnosti opisivanja pri kojemu učenik razvija vještinu promatranja, zapažanja i izražavanja zapaženoga“ (Visinko, 2010, str. 45). Kako navodi Pavličević-Franić (2005), u mlađim razredima osnovne škole treba odabirati konkretne sadržaje iz učenikove neposredne društvene okoline te ih zorno prezentirati. Na taj će se način u govoreni/pisani jezik prenijeti ono što se vidi, čuje, okusi i doživi. Prema tome, temelj nastave jezičnog izražavanja treba biti razvijanje perceptivnih sposobnosti (sposobnosti opažanja), misaonih sposobnosti (analiza, sinteza, komparacija, apstrahiranje, generalizacija, logičko zaključivanje) i jezično-komunikacijskih sposobnosti (usmeno i pismeno izražavanje).

4. O JEZIČNIM DJELATNOSTIMA

Kao što je na početku rada navedeno, dijete u jezičnu komunikaciju ulazi prije svega slušanjem i oponašanjem odraslih govornika određene jezične zajednice, da bi pomoću procesa ponavljanja i razumijevanja, u određenoj razvojnoj fazi, smisleno progovorilo. Usvajanje i učenje jezika se (u ranojezičnoj fazi), bilo to institucionalno ili izvaninstitucionalno, zato temelji na poticanju i razvoju četiriju osnovnih jezičnih djelatnosti, a to su: slušanje, govorenje, čitanje, pisanje (Pavličević-Franić, 2005). Kako navodi Aladrović Slovaček (2019), jezične djelatnosti mogu se podijeliti na jednostavne: primanje (slušanje, čitanje) i proizvodnju (govorenje i pisanje), te složene: međudjelovanje (razgovaranje i dopisivanje) i posredovanje (usmeno i pismeno prevođenje).

Sve se jezične djelatnosti temelje na jezičnome znanju u ljudskome umu. Potrebno je naglasiti da se u današnje vrijeme, prema Aladrović Slovaček (2019), jezično znanje stavlja kao suprotnost sposobnosti razumijevanja, tj. od jezika se odvaja njegova glavna svrha (sporazumijevanje). Jezična se sposobnost (sposobnost ljudskog uma da vlada jezikom) suprotstavlja sposobnosti sporazumijevanja u stvarnim situacijama (komunikacijskoj sposobnosti) (Jelaska, 2006, prema Aladrović Slovaček, 2019).

One jezične djelatnosti koje se više razvijaju učenjem i uvježbavanjem prikladnije bi bilo nazivati vještinama, a one jezične djelatnosti koje se više razvijaju spontanijem usvajanjem prikladnije je nazivati sposobnostima (Jelaska, 2005). Važno je reći da ne postoji čvrsta granica između sposobnosti i vještina jer se usvajanje (spontano) i učenje (organizirano i sustavno) jezika u nekoj mjeri međusobno isprepliću, što je slučaj i s nazivima (Pavličević-Franić, 2005). Govorenje i slušanje, kao dvije glavne jezične djelatnosti, nije potrebno posebno učiti, već se ovladavanje tim djelatnostima velikim dijelom događa spontano kroz izloženost prikladnim uvjetima i poticanje. Druge je jezične djelatnosti ili određene njihove dijelove potrebno naučiti i uvježbavati da bi se stekle ili razvile, a to se posebice odnosi na čitanje i pisanje (Aladrović Slovaček, 2019). U suvremenoj bi se nastavi trebalo poticati razvijanje jezičnih djelatnosti, u školskoj dobi, prije svega, razvijanje jezične djelatnosti čitanja i pisanja, ali ne umanjujući vrijednost ostalih dviju jezičnih djelatnosti slušanja i govorenja (Aladrović Slovaček, 2019).

Kako se za potrebe pisanja ovog rada u istraživanju pisano opisivala fotografija, u nastavku će naglasak biti upravo na toj jezičnoj djelatnosti.

4. 1. *Pisanje*

„Pisanje je složena produktivna djelatnost koja ponajprije zahtijeva poznavanje slovnoga sustava te usvajanje gramatičko-pravopisnih pravila i normi nekoga jezika“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 98). Kako navodi Čudina-Obradović (2000), pisanje je najteža i najzahtjevnija komunikacijska sposobnost. Navedeno bi se moglo objasniti činjenicom da je za ostvarivanje produktivnog pisanja (pisanje organiziranih jezičnih cjelina) potrebno znati izabrati točne riječi te koristiti stroga gramatička i pravopisna pravila (Aladrović Slovaček, 2019). Da bi se neki jezični sadržaj uspješno zabilježio, kako navodi Pavličević-Franić (2005), potrebno ga je moći razumjeti i znati transformirati u pisani oblik. Pisanje se zasniva na znakovnom bilježenju, a najčešći su znakovi slova, s time da se bilježiti može i u obliku slogova (slogovno pismo), likovnim elementima (slikovno pismo) ili simbolima (stenografsko pismo). Vještina pisanja postat će proizvodna sposobnost stvaralačkoga izražavanja (kreativno pisanje) tek kada se usvoji i automatizira sustav slovnoga bilježenja.

Hrvatsko pismo temeljeno je na abecednome načelu, drugim riječima, svaki glas u izgovorenoj riječi predstavljen je odgovarajućim znakom u napisanoj riječi. Nakon što učenik usvoji glas, preostaje mu još naučiti i kako izgleda te kako se bilježi znak (slovo ili skupina slova) koji ga predstavlja u pisanome jeziku. Nadalje, učenik mora savladati vještinu pretvaranja niza napisanih znakova-slova u glasove i obrnuto te sve povezati u cjelovitu riječ (Pavličević-Franić, 2005).

Svrha toga procesa koji se u psihologiji naziva *šifriranje* odnosno *dešifriranje* jest otkrivanje značenja cjeline, a temeljni dio odnosi se na razvijanje djetetove sposobnosti uočavanja veze glasa i slova. Riječ je o važnom trenutku pri učenju pisanja, središnjoj točki razvoja predčitačkih vještina koje je dijete stjecalo još u predškolskoj dobi. Kad jednom usvoji vezu “glas - slovo” i “slovo - glas”, dijete puno lakše i brže nauči slova i dešifrira ih. (Pavličević-Franić, 2005, str. 99)

Prema svemu navedenome, početno čitanje i pisanje temelji se na razvijanju vještine prepoznavanja (grafičkih znakova - slova) i vještine zamjene (dešifriranje glasova pomoću slova i slova pomoću glasova) (Pavličević-Franić, 2005).

4. 2. O poučavanju pisanja

Proces sustavnoga poučavanja pisanja započinje polaskom u školu. U početnome se razdoblju osnovnoškolskog obrazovanja učenje pisanog jezika povezuje s učenjem govorenog jezika. Time se taj proces nastavlja na razdoblje predškole kada se govorenje i bilježenje isprepliću. Većina će djece u ranojezičnoj fazi govoreni jezik poistovjećivati s pisanim jezikom, što znači da će pisati onako kako govore ili ono što čuju. U školi će se jezična djelatnost pisanja početi osamostaljavati, tako da se može reći da sustavan razvoj pisanoga izražavanja počinje oko šeste ili sedme godine života (Pavličević-Franić, 2005).

Kada se govori o razvoju opće pismenosti, Pavličević-Franić (2005) navodi tri temeljne faze u nastavi izražavanja. Prva faza odnosi se na usvajanje velikih i malih tiskanih i pisanih slova te na svladavanje tehnike pisanja. Druga faza odnosi se na učenje pravopisnih (ortografskih) pravila i zakonitosti pisanoga jezika. Treća faza odnosi se na razvoj stvaralačkog pisanja. Sve faze razvoja opće pismenosti usmjerene su k jednom cilju, a to je ostvarivanje što više razine pismenosti.

U nastavi jezičnog izražavanja pisanje se provodi kao samostalna jezična djelatnost. Prema Visinko (2010), u hrvatskoj osnovnoj školi prevladava prezentacijski pristup kao tradicionalan način poučavanja pisanju, što znači da je učitelj glavni izvor spoznaje o ustroju i stilističkim obilježjima oblika jezičnog izražavanja, a što se odnosi na vrste teksta. Uputu za pisanje teksta učenicima daje učitelj, a nakon što oni napišu tekst, učitelj ga ispravlja. Takav pristup je četiri puta manje uspješan od interakcijskog pristupa koji se smatra najučinkovitijim (učenici rade u manjim skupinama na zadacima i vježbama pisanja teksta, a zatim raspravljaju o nastalome tekstu), ali i od slobodnog pristupa u kojemu učenik samostalno i slobodno stvara tekst uz objašnjenja i pomoć učitelja ili ostalih učenika u skladu sa svojim potrebama (Nikčević-Milković, 2008, prema Visinko, 2010).

Aladrović Slovaček (2019) navodi kako Rosenberg (1989) ističe da je za što kvalitetnije pisanje potrebno znati koristiti primarne strategije pisanja, sekundarne strategije pisanja i tehnike pisanja na učinkovit način. Primarne ili glavne strategije pisanja odnose se na planiranje teksta, skiciranje ili pravljenje nacрта teksta, ispravljanje teksta, razvoj teze ili glavne ideje teksta, ton teksta (potrebno ga je uskladiti s temom teksta i publikom za koju se tekst piše), analizu, argumentaciju, uzrok i posljedicu, klasifikaciju, usporedbu i kontrast, definiciju, opis, davanje

primjera i pripovijedanje. Sekundarne strategije pisanja odnose se na anticipiranje kritike, postavljanje pitanja, dijagrame i slike koje ilustriraju tekst ili nešto prikazuju, povijesne podatke, hiperbole, figurativni jezik, korištenje humora kako bi tekst bio privlačniji i dinamičniji i dr. Tehnike koje se mogu koristiti kod okvirnog planiranja pisanja teksta su: oluja ideja, fokusirano slobodno pisanje, čitanje i istraživanje teme, razgovor s drugima, suradnički rad na planu teksta, poznavanje vlastitog cilja pisanja. Tehnike koje se koriste tijekom pisanja su: isticanje ključnih termina u tekstu na temelju kojih će se graditi pisanje teksta, označavanje pitanja ondje gdje je potrebno daljnje istraživanje teme, učenje pretraživanja vlastitog pamćenja s ciljem pronalaženja prikladnog sadržaja, poticanje grupne rasprave i sl.

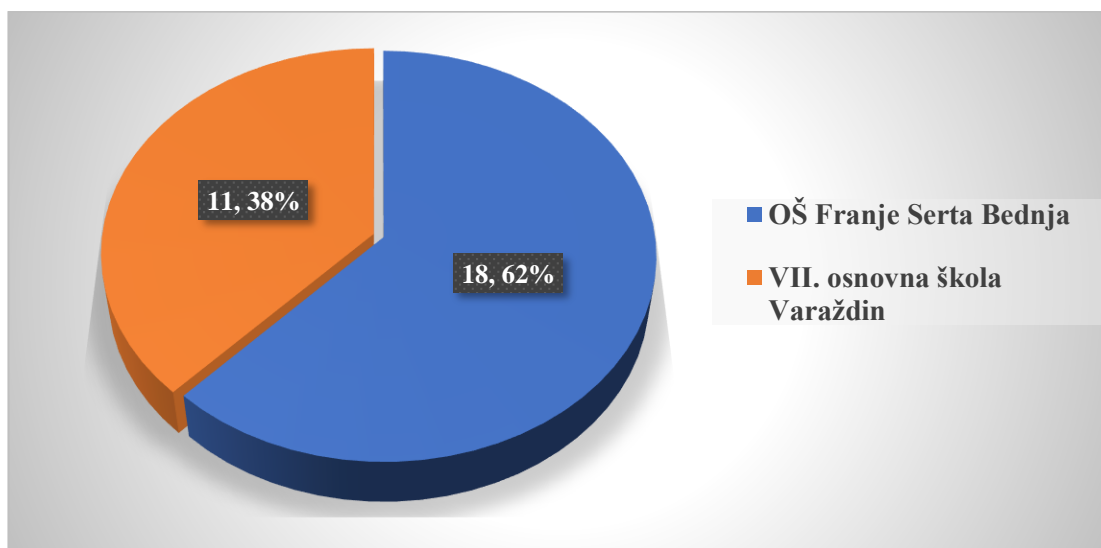
Nikčević-Milković (2017) ističe kako bi u razrednoj nastavi naglasak trebao biti na jezičnom izražavanju, pogotovo na svladavanju čitanja i pisanja. Prema tome, najveći dio vremena u poučavanju hrvatskoga jezika trebalo bi posvetiti području jezičnog izražavanja (Bekić-Vejzović i Derviš, 2001, prema Nikčević-Milković, 2017). Budući da se djeca na početku osnovnoškolskog obrazovanja susreću s pisanjem kao novom jezičnom djelatnošću, pisanje im je veoma težak proces jer zahtijeva preciznost i jasnoću, a sugovornik nije prisutan kao kod govorenja (Visinko, 2010). Dječje pisano stvaralaštvo se, prema Nikčević-Milković (2017), može objasniti kao jezična djelatnost koja se očituje kao stvaralačka. U toj vrsti djelatnosti osoba oblikuje poruku na svojstven način. Takav način izražavanja dobno je ograničen, stoga će dijete koristiti tehnike i izražavati se na način koji je u skladu sa stupnjem ovladanosti materinskim jezikom. S obzirom na to da su tematska područja u nastavi pisanoga stvaralaštva veoma raznolika, ne postoji pravilo o čemu bi se moralo pisati. Budući da djeca rado govore i pišu o onome što vole i što ih zanima, najkvalitetniji materijali za građu pisanog uratka bili bi osobni doživljaji i dječja iskustva, stoga bi djecu trebalo poticati na jednostavno i spontano izražavanje tih doživljaja.

5. ISTRAŽIVANJE

5. 1. Opis uzorka

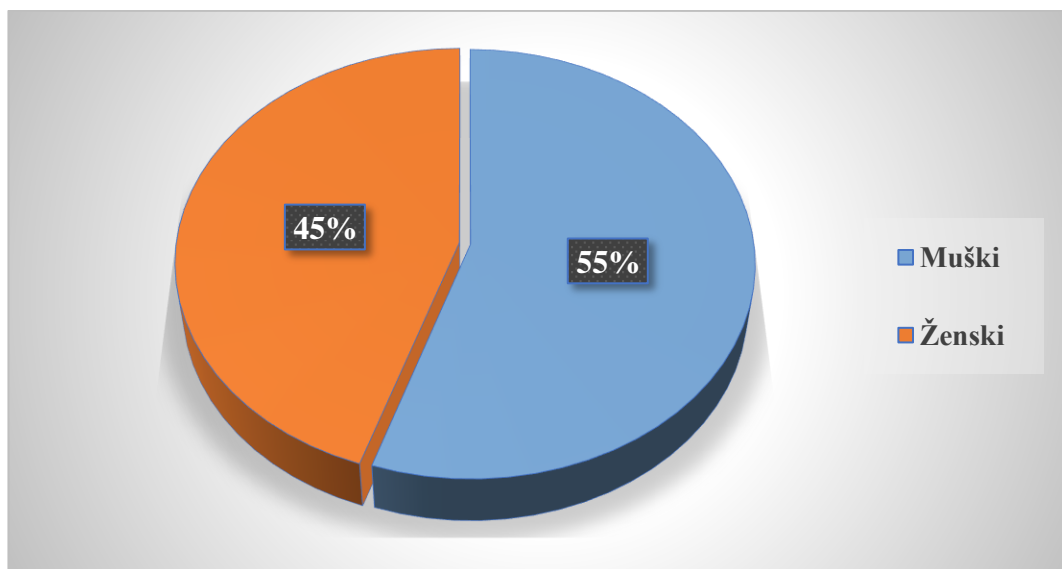
Za izradu ovog rada provedeno je *online* istraživanje u kojem je prikupljeno 29 odgovora. U istraživanju je sudjelovalo 18 učenika 3. a razreda OŠ Franje Serta Bednja te 11 učenika 3. a razreda VII. osnovne škole Varaždin (Grafikon 1).

Grafikon 1. *Raspodjela ispitanih učenika prema školi*

Od ukupno 29 učenika ($N = 29$) u istraživanju je sudjelovalo 13 djevojčica što čini 45 % i 16 dječaka što čini 55 % (Grafikon 2).

Grafikon 2. *Raspodjela ispitanih učenika prema spolu*

5. 2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Temeljni cilj istraživanja bio je ispitati leksičku raznolikost u opisivanju fotografije učenika trećih razreda osnovne škole. U skladu s temeljnim ciljem postavljene su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati broj riječi pojedine vrste riječi u ukupnom broju riječi.
2. Ispitati učestalost uporabe pridjeva u opisivanju fotografije.

Hipoteze koje proizlaze iz temeljnog cilja i problema istraživanja su:

H1. Očekuje se da učenici najčešće koriste imenice i glagole.

H2. Očekuje se da učenici najčešće upotrebljavaju opisne pridjeve u svojim iskazima.

5. 3. Instrument istraživanja

Za potrebe istraživanja kreiran je *online* upitnik pomoću Google Obrazaca. Učenicima je bila ponuđena fotografija preuzeta sa mrežne stranice National Geographica (Slika 1).

Slika 1. Fotografija korištena u istraživanju

Izvor fotografije: <https://www.nationalgeographic.com/travel/features/photography/colorful-travel-around-world/> (17. 5. 2020.)

Nakon što su učenici pažljivo promotrili fotografiju, zadana im je bila sljedeća uputa: „2. Sada samostalno PISANO opiši fotografiju. (Pitanja koja ti mogu pomoći kod opisivanja: Tko se nalazi na fotografiji? Što rade? Gdje se nalaze? Kakvo je to mjesto? Kako si se osjećao/osjećala promatrajući fotografiju?)“.

Upitnik je bio poslan učiteljicama osnovnih škola koje su putem vlastitih razrednih stranica prosljedile upitnik učenicima.

5. 4. Rezultati

Prema temeljnom cilju istraživanja kojim se željela ispitati leksička raznolikost u opisivanju fotografije kod učenika trećih razreda osnovne škole utvrđeno je 1289 pojava, od čega su 402 različice.

Iz tablice 1. vidljivo je da je 29 učenika napisalo 154 rečenice. Prosječan broj riječi u rečenici iznosi 5.31, dok je prosječan broj riječi u iskazu 44.45 (raspon je od 15 do 94 riječi). Iskaz se u prosjeku sastoji od 8.37 rečenica.

Što se tiče leksičke gustoće, odnosno omjera samoznačnih riječi i ukupnog broja pojava u iskazima, ona iznosi 0.31.

Tablica 1. Ukupni podatci

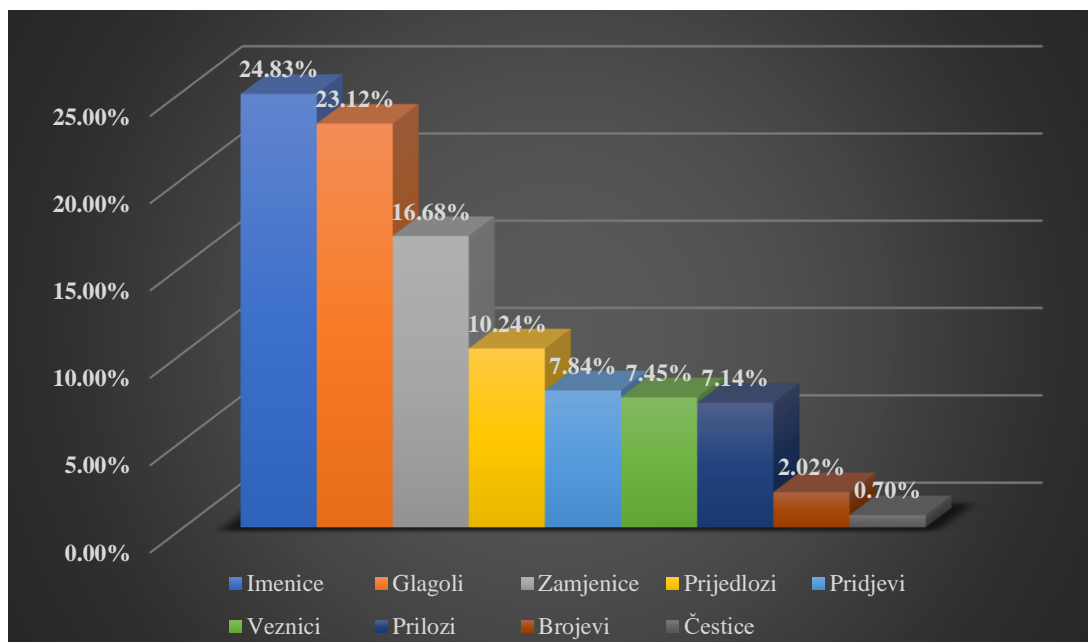
Broj učenika	Broj pojava	Broj različenica	Ukupan broj rečenica	Prosječan broj riječi u rečenici	Prosječan broj rečenica u iskazu	Prosječan broj riječi u iskazu
29	1289	402	154	5.31	8.37	44.45

Prvi cilj istraživanja bio je ispitati broj riječi pojedine vrste. S obzirom na vrste riječi koje se pojavljuju u učeničkim iskazima, prema tablici 2. i grafikonu 3. vidljivo je da su imenice najčešća vrsta riječi napisane 320 puta (24.83 %), zatim slijede glagoli napisani 298 puta (23.12 %), pa zamjenice 215 puta (16.68 %), pa prijedlozi 132 puta (10.24 %), zatim pridjevi 101 puta (7.84 %), veznici 96 puta (7.45 %), prilozima 92 puta (7.14 %), brojevi 26 puta (2.02 %), te na kraju čestice 9 puta (0.70 %).

Tablica 2. Ukupan broj riječi s obzirom na vrstu riječi

Broj riječi	Imenice	Glagoli	Zamjenice	Prijedlozi	Pridjevi	Veznici	Prilozi	Brojevi	Čestice
1289	320	298	215	132	101	96	92	26	9

Grafikon 3. Prikaz udjela vrsta riječi

S obzirom na to da se ovim istraživanjem željela provjeriti prije svega uporaba pridjeva u opisu fotografije u pisanome diskursu kod učenika mlađe školske dobi, u nastavku slijedi dio posvećen pridjevima.

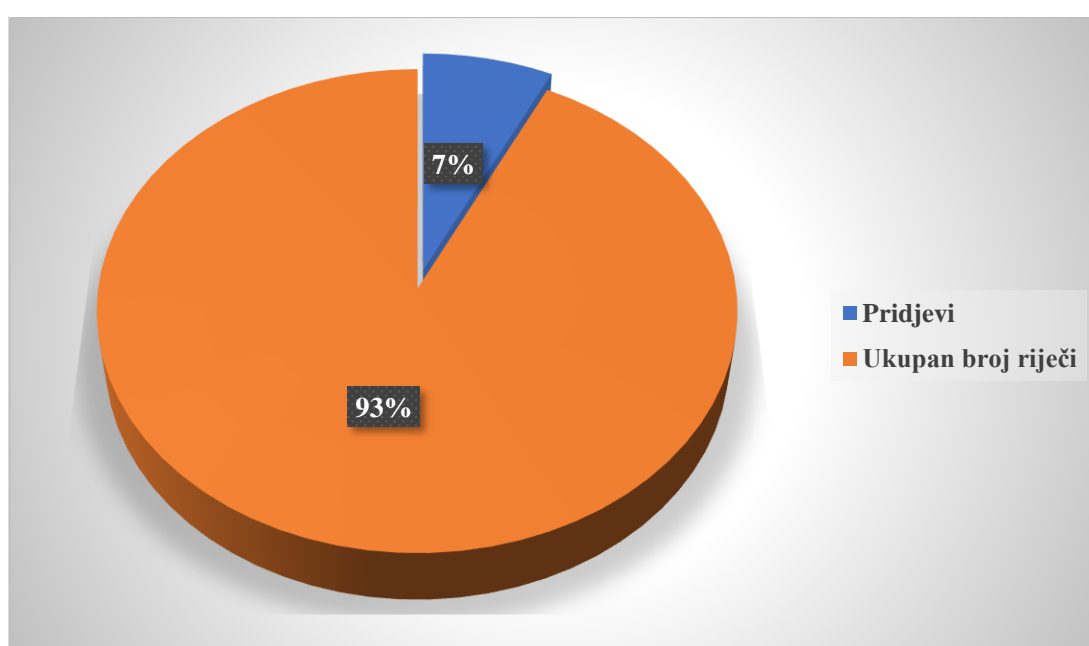
Prema temeljnom cilju istraživanja kojim se željela utvrditi leksička raznolikost u opisivanju fotografije, a iz kojeg proizlazi i problem istraživanja kojim se željela utvrditi učestalost uporabe pridjeva, rezultati pokazuju da se pridjevi nalaze na petom mjestu (iza imenica, glagola, zamjenica i prijedloga) prema ukupnom broju riječi te se pojavljuju 101 puta. Udio pridjeva u odnosu na ukupan broj riječi iznosi svega 7.84 % (Grafikon 4.). Ovaj podatak sukladan je podacima istraživanja koje su provele Cvikić i Aladrović Slovaček (2016) prema kojima je ukupni udio pridjeva u učeničkim uradcima veoma nizak. Prema njihovim rezultatima, najčešće upotrebljavane bile su imenice, zatim glagoli, zamjenice, pridjevi te na kraju brojevi. Prema istraživanju Baričević (2008), zastupljenost pridjeva u vezanome tekstu na hrvatskome jeziku iznosi 7,8 % čime je ovo istraživanje dodatno učvrstilo navedeno.

Najviše pridjeva napisao je jedan učenik (12) što je 3.45 % , po jedan pridjev napisalo je šest učenika što je 20.69 % , a niti jedan pridjev nije napisao jedan učenik što je 3.45 % . Prosječan broj pridjeva po jednom učeniku iznosi 3.45 (Tablica 3.)

Tablica 3. *Ukupni podatci u odnosu na pridjeve*

Broj učenika	Ukupan broj riječi	Ukupan broj pridjeva	Prosjek broja riječi	Prosjek broja pridjeva	Postotak pridjeva
29	1289	101	44.45	3.45	7.84

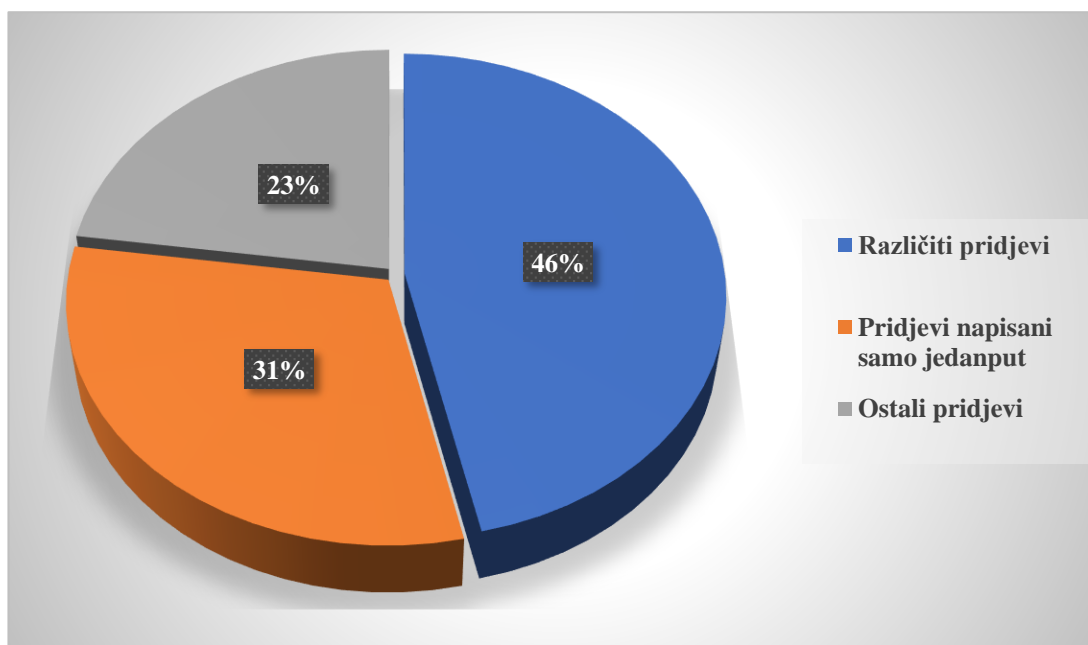
Grafikon 4. *Prikaz ukupnog udjela pridjeva u ukupnom broju riječi*

Tablica 4. prikazuje sve pridjeve te učestalost pojavljivanja pridjeva u svim oblicima u učeničkim iskazima. Najzastupljenija je pojavnica pridjeva *plav* sa 16 pojava i 5 različenica. Nakon pridjeva *plav*, brojem pojava slijedi pridjev *uzak* (13), zatim pridjev *malen* (5), s 4 pojavnice slijede pridjevi *kameni*, *veseo*, *žut* i *star*.

Analizom učestalosti pojavljivanja pojedinih pridjeva utvrđeno je 47 različitih pridjeva, što u ukupnom broju pridjeva iznosi 46,53 %, dok se čak 31 pridjev pojavljuje samo jedanput što iznosi 30,69 %. Iz grafikona 5. vidljiv je udio brojnosti različitih pridjeva i pridjeva napisanih samo jedanput.

Grafikon 5. Udio brojnosti različitih pridjeva i pridjeva koji se ne ponavljaju

Tablica 4. Popis pridjeva te učestalost njihova pojavljivanja

SVI OBLICI POJAVNICE	BROJ POJAVNICE	PRIMJERI
plavo, plave, plavoj, plava, plavim	7, 5, 2, 1, 1	plavo mjesto, plave zgrade, plavoj ulici, plava ulica, plavim kućama
uska, uskoj, uskom, uske, uskim	5, 4, 2, 1, 1	uska ulica, uskoj ulici, uskom prolazu, uske ulice, uskim ulicama
kamena	4	kamena zida
bijelo	2	bijelo mjesto
hladna	2	hladna većina fotografije
maleno, malena, maloj, malom	2, 1, 1, 1	maleno mjesto, malena ulica, maloj ulici, malom loptom
mirno	2	mirno mjesto

neobično	2	neobično mjesto
vesela, veseli	3, 1	vesela djeca, vesela sam, veseli dječaci
žutom, žuta	3, 1	žutom loptom, žuta lopta
bučno	1	bučno mjesto
cijela	1	cijela fotografija
crveni	1	krovići iznad prozora i posude za cvijeće su crveni
čudesno	1	čudesno mjesto
dalmatinskoj	1	dalmatinskoj ulici
deblje	1	deblje jakne i hlače
desne	1	s desne strane
dječjeg	1	dječjeg smijeha
dobri	1	dobri prijatelji
duga, duge	1, 1	duga ulica, duge jakne i hlače
građene	1	građene zgrade
grbavo	1	sve grbavo
hladne	1	hladne boje
kamenim, kamenom	1, 1	kamenim kućama, kamenom ulicom
ledena	1	ledena ulica
lijepa, lijepoj, *ljepo	1, 1, 1	lijepa ulica, lijepoj uličici, *ljepo mjesto
lijeve	1	s lijeve strane
*obojani	1	*obojani zidovi
obučeni	1	obučeni dječaci
okružena	1	okružena djeca

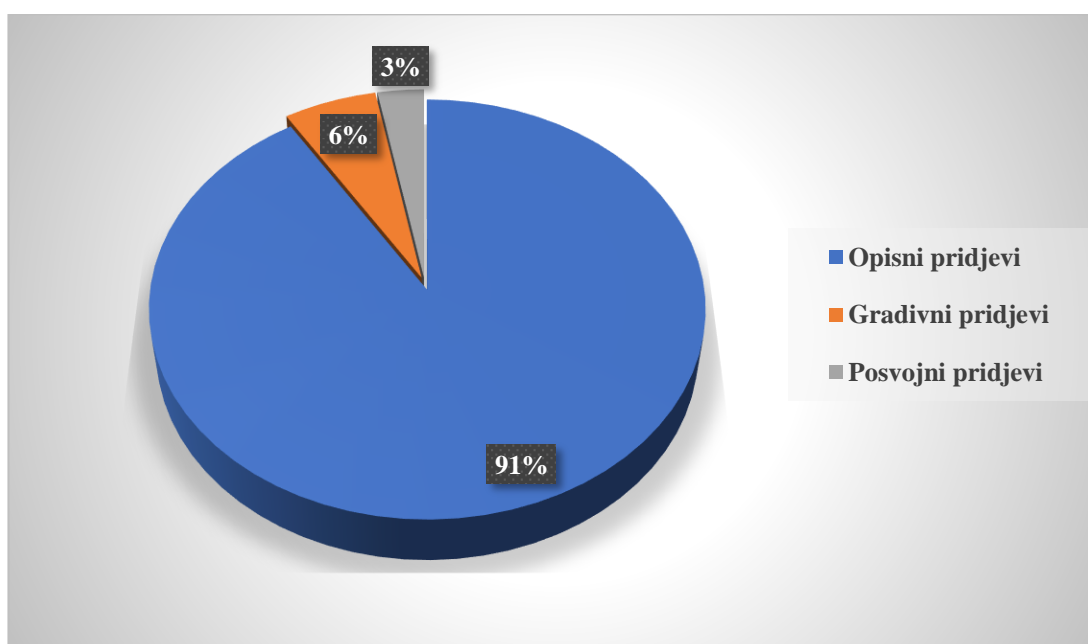
potrebna	1	potrebna igra
prikazana	1	prikazana uličica
primorskom	1	primorskom kraju
pusto	1	pusto mjesto
rađeno	1	rađeno od kamena
skučenoj	1	skučenoj ulici
slatko	1	slatko mjesto
sretan, sretni	1, 2	sretan sam, sretni su
star, stara, starim, starog	1, 1, 1, 1	taj je grad star, stara ulica, starim dijelovima grada, starog grada
starinskim	1	starinskim zgradama
svježem	1	svježem zraku
toplih	1	toplih boja
tužan	1	tužan dječak
ulična	1	ulična rasvjeta
umirujuća	1	ja sam umirujuća
velikim, veliko	1, 1	velikim kućama, veliko mjesto
visokim	1	visokim kućama

S obzirom na vrstu pridjeva prema značenju, a prema podjeli koju su naveli Barić i sur. (1997), iz tablice 5. i grafikona 6. vidljivo je da su najzastupljeniji opisni pridjevi s 91 % (92), zatim gradivni sa 6 % (6) te posvojni pridjevi s 3 % (3). Ovakvi rezultati bili su i očekivani s obzirom na to da je zadatak bio opisati fotografiju.

Tablica 5. Ukupni podatci s obzirom na podjelu pridjeva prema značenju

Ukupan broj pridjeva	Opisni pridjevi	Gradivni pridjevi	Posvojni pridjevi
101	92	6	3

Grafikon 6. Prikaz udjela pridjeva prema značenju

Zanimljivo je još istaknuti čestotnost ostalih riječi u učeničkim iskazima kod opisivanja fotografije. Prema podacima istraživanja (Tablica 6.), najčešće napisane imenice su: *dječaci, fotografija, ulica, mjesto* i *nogomet*. Najčešće napisani glagoli su: *je, sam, igrati, su, nalaziti se*. U pet najčešće napisanih zamjenica nalaze se sljedeće zamjenice: *se, to, koji, ih, ja*. Najčešće upotrebljavani veznici su: *i, jer, da, kad, a*. Od priloga su učenici najviše upotrebljavali *jako, sretno, vrlo, tužno, lijepo*. Najčešći brojevi u učeničkim iskazima su: *dva, tri, prvi, treći*. Čestice koje su napisane svega devet puta su *ne* i *samo*. Dakle, riječi koje se najviše puta pojavljuju u učeničkim iskazima su: *se, na, je, i*. Ovi podatci u skladu su s podacima svih triju hrvatskih

korpusa prema kojima su upravo te četiri riječi među najčešće korištenim riječima u hrvatskome jeziku (Pandžić i Stojanov, 2015).

Tablica 6. Čestotnost riječi s obzirom na vrstu riječi

Imenice	Glagoli	Zamjenice	Prijedlozi	Veznici	Prilozi	Brojevi	Čestice
dječaci (41)	je (49)	se (85)	na (65)	i (42)	jako (6)	dva (12)	ne (6)
fotografija (39)	sam (38)	to (17)	u (23)	jer (13)	sretno (6)	tri (10)	samo (3)
ulica (40)	igrati (41)	koji (17)	s (9)	da (12)	vrlo (5)	prvi (2)	
mjesto (19)	su (23)	ih (7)	sa (7)	kad (11)	tužno (4)	treći (2)	
nogomet (18)	nalaziti se (32)	ja (9)	za (6)	a (10)	lijepo (4)		

Vrijedilo bi još istaknuti čestotnost uporabe sveza riječi koje se pojavljuju u učeničkim iskazima kod pisanog opisivanja fotografije. Dobiveni rezultati pokazuju da je najčešće upotrebljavana sveza riječi *na fotografiji* (26 puta). Slijede *se nalaze* (17), *sam se* (17), *na ulici* (15), *fotografiji se* (15). Sveze riječi koje se pojavljuju rijetko (2 puta) su: *promatrajući ovu*, *u pozadini*, *većina fotografije*. Najčešća sintagma koja se koristi je *igrati nogomet* (12).

6. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Temeljni cilj ovoga rada bio je ispitati leksičku raznolikost kod opisivanja fotografije u pisanome diskursu učenika mlađe školske dobi. Na temelju tog cilja postavljena su dva problema prema kojima su analizirani dobiveni rezultati istraživanja.

Prvi cilj istraživanja bio je ispitati učestalost uporabe vrsta riječi u opisivanju fotografije. Dobiveni rezultati pokazali su da učenici najčešće koriste imenice (24.83 %), zatim slijede glagoli (23.12 %), zamjenice (16.68 %), prijedlozi (10.24 %), pridjevi (7.84 %), veznici (7.45 %), prilozi (7.14 %), brojevi (2.02 %), te na kraju čestice (0.70 %). Ti rezultati potvrđuju prvu hipotezu da će učenici koristiti najviše imenice i glagole, te su u skladu s rezultatima istraživanja prema Kuvač i Cvikić (2002) i W. Knaflić (1972). Prema kategorijalnoj raščlambi rječnika utvrđeno je da su upravo imenice i glagoli najčešća vrsta riječi u dječjem govornom leksikonu. Prema kategorijalnoj raščlambi pisanoga jezika (Lukić, 1972, prema Budinski, 2012), dobiveni rezultati pokazuju da su imenice i glagoli najzastupljenija vrsta riječi kod djece, kao i u govoru.

Iz dobivenih rezultata zanimljivo bi bilo istaknuti da je sveukupno napisano 1289 riječi kod opisivanja fotografije (29 učenika). Prosječan broj riječi po iskazu iznosi 44.45, a raspon riječi kreće se od 15 do 94 riječi.

Drugi cilj istraživanja bio je ispitati učestalost uporabe pridjeva u opisivanju fotografije. Pridjevi se nalaze na 5. mjestu sa 101 pojavnicom što iznosi 7.84 %. Prosječan broj pridjeva po učeniku iznosi 3.45. Učenici su napisali 47 različitih pridjeva, a čak 31 pridjev pojavljuje se samo jedanput, što pokazuje da je uporaba pridjeva individualna. S najvećim brojem pojava (16) pojavljuje se pridjev *plav* koji se ujedno pojavljuje i s 5 različenica. Slijedi pridjev *uzak* (13 pojava, 5 različenica). Dobivenim rezultatima potvrđena je hipoteza da će učenici najčešće koristiti opisne pridjeve, što je bilo i za očekivati s obzirom na zadani zadatak.

Provedeno istraživanje dodatno je učvrstilo dosadašnje spoznaje o učestalosti uporabe pridjeva učenika mlađe školske dobi. Naime, zastupljenost pridjeva u učeničkim opisivačkim tekstovima veoma je niska, što je pomalo iznenađujuće s obzirom na to da se radi o zadatku u kojem bi se očekivala najveća uporaba pridjeva.

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti da učenici većinom koriste pridjeve koji su općenitiji i predvidljivi.

LITERATURA

1. Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskoga jezika*. Zagreb: Alfa.
2. Baričević, Valentina. (2008). *Jezična raščlamba Ivanova evanđelja*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu.
3. Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Budinski, V. (2012). Jezične kompetencije učenika na kraju prvoga razreda s obzirom na uporabu vrsta riječi u pisanome hrvatskom jeziku. Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju. 153 (3-4), str. 327-353.
5. Cvikić, L. i Aladrović Slovaček, K. (2016). ŠTO JE OPISNO U OPISIMA? (Uporaba pridjeva u opisivačkim tekstovima govornika hrvatskoga jezika mlađe školske dobi). U: Lada Badurina (ur.), *10. Riječki filološki dani* (str. 449-464). Rijeka: Filozofski fakultet Rijeka.
6. Čudina-Obradović, M. (2000). *Kad kraljevna piše kraljeviću*. Zagreb: Udruga Korak po korak.
7. Jelaska, Z. i sur. (2005). *HRVATSKI kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
8. Jelaska, Z. (2007). Teorijski okviri jezikoslovnomu znanju u novom nastavnom programu hrvatskoga jezika za osnovnu školu. U: M. Češi (ur.), M. Barbaroša-Šikić, *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
9. Knaflić, W. (1972). Kategorijalna analiza dečjeg govornog jezika na osnovnoškolskom uzrastu u selu i u gradu. U: Grupa autora, *Govorno ponašanje učenika osnovnoškolskoga uzrasta*. Beograd: Naučna knjiga.
10. Kuvač, J. i Cvikić, L. (2002). Pridjevi u ranome jezičnome razvoju: Utjecaj pjesama, priča i razbrajalica. U: *Dijete i jezik danas: Dijete i učenje hrvatskoga jezika* (str. 95-114). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera i Visoka učiteljska škola.

11. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto 17. 5. 2020. s:
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
12. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
13. Nikčević-Milković, A. (2017). Utjecaj obrazovne razlike spola na kvalitetu pisanog izražavanja učenika. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. 5 (2), str. 55-66.
14. Pandžić, I. i Stojanov, T. (2015). Čestoća riječi u hrvatskome jeziku. *Hrvatski jezik: znanstveno popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*. 2 (3), str. 27-29.
15. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
16. Piaget, J. (1977). Odnos jezika i mišljenja s genetičkog stajališta. U: *Intelektualni razvoj djeteta – izabrani radovi*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
17. Skupina autora. (2005). *Zajednički europski referentni okvir za jezike — učenje, poučavanje i vrednovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Stančić, V. i Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
19. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
20. Težak, S. i Babić, S. (2009). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Visinko, K. (2010). *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika: Pisanje*. Zagreb: Školska knjiga.

PRILOZI

POPIS SLIKA

Slika 1. *Fotografija korištena u istraživanju*

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. *Raspodjela ispitanih učenika prema školi*

Grafikon 2. *Raspodjela ispitanih učenika prema spolu*

Grafikon 3. *Prikaz udjela vrsta riječi*

Grafikon 4. *Prikaz ukupnog udjela pridjeva u ukupnom broju riječi*

Grafikon 5. *Udio brojnosti različitih pridjeva i pridjeva koji se ne ponavljaju*

Grafikon 6. *Prikaz udjela pridjeva prema značenju*

POPIS TABLICA

Tablica 1. *Ukupni podatci*

Tablica 2. *Ukupan broj riječi s obzirom na vrstu riječi*

Tablica 3. *Ukupni podatci u odnosu na pridjeve*

Tablica 4. *Popis pridjeva te učestalost njihova pojavljivanja*

Tablica 5. *Ukupni podatci s obzirom na podjelu pridjeva prema značenju*

Tablica 6. *Čestotnost riječi s obzirom na vrstu riječi*

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Marija Vresk